

Pinged laste pärast

TEKST KRISTA LINK
FOTOD ALL OVER PRESS, ERAKOGUD

Eestis lahutatakse umbes pooled sõlmitud abieludest, levinud on kokku-lahku kolimine ja vabaabielud. Nii kasvavad 21. sajandi peredes korruga eri vanemate lapsed, kelle vahel puudub vereside, kuigi nad nimetavad üksteist õdedeks-vendadeks.

Hiljuti sai eesti keel seeläbi isegi ühe sõna võrra rikkamaks: kärgpere. Kuidas elu minu, sinu ja meie lastega sujuvalt kulgema panna? Vestlusringis võtavad sõna kaks kärgpere ema: kunstiterapeut ja koolitaja **Ethel Espenberg** ning psühholoog

ja psühhoterapeut **Kaire Valgeväli***. Kummalgi neist ei ole oma abikaasadega veel ühist last, küll aga on Ethelil abikaasaga kahe peale kokku viis last: tema poeg (18) ja tütar (15) ning mehe pojad (17 ja 14) ja tütar (5). Kaire kaasal on eelmisest kooselust kaks tütart (8 ja 5) ja poeg (3).

* Kaire ja Etheli kogemusi-tähelepanekuid kärgpere kohta leiad nende blogist: <http://eluvaatlejad.blogspot.com>

SINU, MINU, MEIE...

Perefoorumites kohtab sageli naiste murekirju, et uus mees hoiab kõrvale asjadest, mis on seotud naise endisest elust pärit lastega. Kurdetakse ka kasuvanema ja laste omavaheolist konkureerimist. Kuna kärghperes kipuvad suhted komplitseeruma ning mõlemal täiskasvanul on seljataga purunenud ootused ja lootused, haigetsaamised ja loobumised, arvavad üksikuks jäänud naised kohati, et ei hakka enam uusi meessuhteid loomagi. Sest “keegi ei ole võimeline armastama minu last nii palju kui mina” ja “kuidas saab mees olla tähtsam kui side oma lihase lapsega”.

Tavalises paarisuhtes läbitakse etapid – kohtumine, tutvumine, käimine, roosamanna ja romanss, abiellumine, mesinädalad, pereplaneerimine, lapseootus ja lapsega koos kasvamine – normaalses järjekorras. “Uusperes on need etapid ühtäkki segi paisatud ja kahe inimese ootused elu kulgemisele täiesti erinevad,” märgib Kaire Valgeväli. “Üks on omadega veel mesinädalates ja teine kaasatud näiteks lapse koolimise stressi. Tekivad viha ja konfliktid. Üks partner tunneb, et teda pole märgatud või kõik tore on liiga kiiresti otsa saanud, teine omakorda, et temaga ei arvestata või ta on oma muredega üksi.”

Kui seni vallaline olnud pool saab partnerile lisaks “kaasavara” veel elukaaslase laste näol, on elumuutus väga suur ja sellega kohanemine nõuab aega. “Vahel on lastega seotud sebmist nii palju, et täiskasvanute vajadustele tähelepanu ei jagugi,” tõdeb Kaire. “Kui see oli nii ka alguses peres, oli see ehk üks lahkumise põhjuseid. Probleem on täiskasvanute tasandil, aga kerkib üles lastega seotult. Kaks inimest võivad valukohta eitada või sellest rääkimist edasi lükata, kuid lastega kaasnevate murede hulk lükkab stressitaseme nii kõrgele, et plahvatus on kiirelt käes. Tundub, et süüdi on lapsed. Kui nad vaid käituksid teisiti, oleks kõik palju parem! Kõige parem, kui neid üldse ei oleks...”

Kaire: “Üks on omadega veel mesinädalates, teine kaasatud lapse koolistressi.”

Kaire paneb südamele meeles pidada, et ühel partneritest ei ole olnud isegi lapseootuse üheksat kuud, rääkimata aastatest, mille jooksul uue inimese – lapsega – tutvuda ja kokku kasvada. “Tal tuleb suhe alles luua, seda paraku lendstardist,” nendib psühholoog. “See võib hõlmata konkureerimist vanemaga, kellel on suur ajaline, moraalne ja bioloogiline edumaa.”

KEERULISTEST TEEMADEST RÄÄKIDES

Kui peres väike suurt (või vastupidi) ignoreerib, tekib küsimus, kelle käes on võim. Kas laps tohib kasuvanemale nähvata, et sina mind ei kamanda, sest sa pole “päris”? Või on bioloogiline vanem lapsele öelnud: meil on nüüd nii ja siin majas pead sa uue kasuvanemaga arvestama.

“Lapsed – nagu täiskasvanudki – ju ikka protestivad ja käituvad vahel halvasti; nad vaidlevad ja ignoreerivad,” naerab Ethel Espenberg. “Näiteks meie peres on korraga neli teismelist! Oleks päris veider, kui nad ainult naerataks

ja sõna kuulaks. Aga see ongi ju pereelu! Ja lapsed teevad seda kõike ka bioloogilistes peredes. Võin seda kinnitada, sest mu eelmine abielu kestis 18 aastat. Tunneb, et vahel tahetakse täiesti tavalised pereprobleemid ja -pinged liiga kergekäeliselt kirjutada just selle arvele, et tegu on kasu-ema või -isaga.”

Uut koostelu alustades oli Ethelil tegemist pigem sellega, et ühe pere lapsed olid kõvasti iseseisvamad kui teise omad. “Abikaasa endises peres oli palju laste eest ära tehtud ja neid tihti teenindatud ning vähem pandud lapsi ise oma eakohaste tegemiste eest vastutama,” räägib Ethel. “See tähendas, et mul oli algul väga palju tööd, et kasupojad n-ö järele kasvatada. Tegeleme sellega siiani, aga kuna oleme nüüdseks neil teemadel palju arutanud, on poisid ise uued reeglid omaks võtnud, mis sest, et kõik ei pruugi alati kohe välja tulla. Raskusi oli omal ajal just igasuguste praktiliste asjadega, sest perekultuur oli olnud erinev – nad ei osanud korda hoida ega oma rahaasju korraldada. See kõik tahab õpetamist. Abikaasa ise ka mõõnis, et oskusi, kuidas seda kõike lastele edasi anda, oli tal endalgi eelmises peres vähe.”

Kui kasuvanem lapsega tõreleb, on ebavõrdse kohtlemise süüdistused kerged tulema. Kasuvanem omakorda tunneb, et tema justkui polekski peres autoriteeti ja sõnaõigust. “On olukordi, kus ei bioloogiline ema, isa ega kasuvanem tule lapse distsiplineerimisega toime ja laps terroriseerib tervet peret,” on Ethel näinud. “Kõik peab käima tema tahtmise järgi ja vanemad ei oska või ei suuda täita oma rolli juhendajana, tahtes pigem järgida mingit oma fantaasiat hea inimene olemisest.”

Kasulastega vanemad arvavad pahatihti, et pereks kasvamine juhtub kuidagi iseenesest. “Tegelikult on vaja siiski igasugused üles kerkivad teemad n-ö läbi töötada,” jätkab Ethel. “Ma arvan, et kui mees naist armastab, on talle oluline, kuidas naine end tunneb ja ta on valmis naise soovidega arvestama. Sama

kehtib ka vastupidi. Osa inimesi on pereelu ja laste kasvatamise jaoks liiga enesekesksed – neile selline elustiil ei sobi. Siis võib ju ka lahus elada ja ainult kohtamas käia!”

Ethel: “Vahel tahetakse täiesti tavalised pereprobleemid kirjutada selle arvele, et tegu on kasuvanemaga.”

PAARISUHE ESIKOHALE

Paarisuhte tähtsusele pööratakse üldiselt vähe tähelepanu. “Peredes tegeldakse eeskätt lastega, mõeldes, et nii on kõige olulisem hallatud ja küll täiskasvanud saavad endaga ise hakkama,” tõdeb Kaire. See viib olukorrani, kus lapsed on peresüsteemis liiga vastutusrikkal kohal – keskmes. Lapsed proovivad loomulikult sekkuda täiskasvanute ellu ja võimu üle võtta. See on loomulik katsetamine ning kuulub pereelu ja piiride paneku juurde. Ent elades pikemalt ette mõtlemata, jõutakse olukorrani, kus käib pidev tulekahju kustutamine laste vajaduste ümber, samas kui korralik vundament on ehitamata.

“Heaks stardipositsiooniks tuleb luua vanemate allsüsteem,” soovib Kaire. “Kui hiljem juurde tulnud pereliige on täiskasvanu, on

süsteem vaja luua sellele täiskasvanuga, mitte oma lastega. Lapsed kuuluvad oma allsüsteemi ja see peab alluma vanemate omale, kus mõlemal vanemal on sõnaõigus. Täiskasvanud vastutavad, otsustavad ja maksavad arved, järelikult on neil ka kõige rohkem õigusi.”

“Oleme abikaasaga üritanud ikka jälgida, et oleksime vanemluse küsimustes ühes paadis,” jagab Ethel. “Mitte nii, et mina kaitsen oma lapsi, tema enda omi ja omavahel oleme laste pärast tülis. Kaitsta on vaja, kui olukord on kuidagi ebaõiglane või vägivaldne. Tavalised vanemlikud nõudmised on peres olevatel täiskasvanutel mõistlik omavahel selgeks vaielda ja siis otsustada, kuidas toimetatakse ning kuidas neid lastele selgitatakse.”

Olen mõnes peres näinud, et bioloogiline vanem on põhjendamatult kaitseseisundis ja arvab, et kasuvanem teeb liiga, kuigi tegelikult eeldab too lihtsalt elementaarset lugupidamist ja endaga arvestamist. Nii kui ta aga midagi öelda julgeb, on bioloogiline vanem kohe paanikas. Peres kehtivad reeglid tuleb täiskasvanutel omavahel alguses alles luua ning kokku leppida, mis uude olukorda sobib ja mis mitte.”

Arusaam laste kasvatamisest võib kahel täiskasvanul olla erinev. “Reeglites tuleks kokku leppida omavahel, mitte lapse juuresolekul tüli üles kiskuda ja laps sellesse kaasa tõmmata,” on Kaire veendunud. “Viga tuleb sisse, kui vanem loob süsteemi oma lapsega – nii on ju kõige kindlam, turvalisem ja tuttavam. Uuel tulijal ei ole selles peres siis kuhugi paigutuda, juhul kui ta just ei soovi lapse rolli võtta. Ta tunneb ennast üleliigsena. Uue vanema protest on suunatud süsteemi vastu, aga süütundest (lahkumine ja segadused), teadmatusest ja emotsioonidest tulenevalt arvab teine vanem, et protesteeritakse tema lapse vastu. Kõige turvalisemalt tunnevad lapsed end siis, kui nende jaoks on olemas kaks täiskasvanut, kes teavad, mida nad teevad. Mitte üks ema või isa ning kahtlases rollis ja pealekauba stressis peresõber.”

Isarolliks ebaküps

MARET, 41

Mu mees, kes sai endale kasulapseks minu kuueaastase tütre, oli siiani elanud muretut poissmeheelu. Ühtäkki sai ta "täispaketi": lapseootel tüdrukõbra ühes tolle tütrega esimesest abielust.

Kuni beebi ei olnud veel sündinud, said kasuisa ja tütar igati kenasti läbi. Meil oli aega kolmekesi koos huvitavaid asju ette võtta. Ainus tõrvatilk oli tütre bioloogilise isa ilmselge konkureerimine: kui meie viisime lapse kodumaisesse spaasse, pidi tema tütreaga tingimata Soome Serenasse sõitma. Ning kui meie käisime kolmepäevasel mõisatuuril, viis pärisisa tütre kahenädalasele Tai-reisile...

Kriitiliseks läks olukord tite sündides. Mees, kel ei olnud lastega, veel vähem gaasivaludes röökivate imikutega, mingeid kogemusi, "kukkus" täiesti ära. Tema tööpäevad ja trennid hakkasid muutuma üha pikemateks, minu kurnatus seeläbi aina suuremaks. Tütar, kes nägi emmet ainult, titt süles, hakkas senisest tunduvalt kauem oma õige isa juures viibima ja kasuisale küsimusi esitama. "Miks sa emmet üldse ei aita?" ja "Miks sa kogu aeg ainult lõbutsemas käid?" olid esimesed etteheited, mida terane tüdruk kasuisale tegi.

Asi läks veelgi hullemaks, kui otsustasime kolida uue isikodulinna – tütar aga muutis viimsel hetkel meelt ja teatas, et soovib jääda pärisisa juurde. Minust ei olnud tema ümberveenjat, niigi vähkresin süümepeinades ühe abielu lõppemise ja teise kiire alustamise pärast.

Kolisime uue perega Eesti teise otsa ja tütar jäi isaga. Mulle kui traditsioonilise peremudeli kummardajale oli see ränk löök. Tütar käis meie juures ainult nädalavahetustel. Kui palju oli neid pühapäevaõhtuid, mil me mõlemad nutsime end ogaraks teine teisel pool bussiakent! Hakkasin endale tunduma rongamane, kes on oma egoismis isikliku õnne järel joostes jätnud unarusse esmasündinu. Mees seda ei mõistnud, temalt kuulsin koguni etteheiteid, et t e m a peab kantseldama (oma bioloogilist!) last, kui meie tütreaga lõbutsemas käime!

Uus elu hakkas kiiva kiskuma – värskete pereisa – mis sest, et vanuselt juba 35 –, ei olnud valmis astuma vastutava lapsevanema rolli. Suhted kasutütreaga olid pingelised. Titt ei osanud veel vastu hakata (õigemini: titt oli isa arvates ju eelkõige emme pärusmaa), küll aga muutus väikeseks fuuriaks suur laps, kui kasuisaga vähegi kokku puutus. Eks lapsed tunnetas ja kannas teistele inimestele üle ka ema tundeid ja suhtumist, seega oli tütar minu lakmus.

Mina ei julgenud värsketele kaasale toona veel otse välja öelda, mida ma tema käitumisest arvan, küll aga tegi seda mu tütar. Peagi hakkas mees mulle tütre kasvatamatust ja lubamatut käitumist ette heitma. Kui ma algul last veel korrale kutsusin, rauges jaks pikkamööda, kui oli näha, et mees ei kavatsegi perele pühenduda. Ma ei keelanud tütrele enam kasuisale jämedusi öelda – kõik see oli ju õige... Kui mees mu tütrat ka lööma ja ebatsensuursesse kohta saatma hakkas, oli asi selge. Võtsin tite ja kolisin endisesse elukohta tagasi. Mees sai naasta oma muretusse lapsepõlve. Kui ta oma bioloogilist last korra poole aasta jooksul vaatamas käib, ei ütle mu tütar talle enam teregi.

